

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

א) לְמַנְצַחַּ לַיְדִיתוֹן לַיְדוּתוֹן מִזְמוֹר לְדָוִד.

חלק א - ניסיונו של בעל המזמור לא להתאונן כלפי ה'

- ב) אֲמַרְתִּי אֲשַׁמְרָה דְרָכֵי מַחְטָא בְלִשׁוֹנִי אֲשַׁמְרָה לִפִּי מִחֶסֶם בְּעֵד רָשָׁע לִנְגֹדִי.
ג) נְאֻלְמַתִּי דוּמְיָה הַחֲשִׁיתִי מִטוֹב וּכְאֲבִי נֶעְפֵּר.
ד) חֵם לִבִּי בְקִרְבִּי בְהִגִּי תִבְעֵר אֵשׁ דִּבְרַתִּי בְלִשׁוֹנִי.

חלק ב - ההבל והכאב שבחיי האדם

- ה) הוֹדִיעֵנִי ה' קֶצֵי וּמִדַּת יָמֵי מָה הִיא אֲדַעָה מָה חֹדֵל אָנִי.
ו) הִנֵּה טְפָחוֹת נִתְּנָה יָמֵי וְחֻלְדֵי כְאִין נִגְדָה אֶךְ כָּל הַבָּל כָּל אָדָם נֹצֵב סָלָה.
ז) אֶךְ בְּצָלָם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ אֶךְ הַבָּל יִהְיֶינּוּ יִצְבֹּר וְלֹא יֵדַע מִי אֲטַפֵּם.

חלק ג - תקווה ותפלה לה'

- ח) וְעַתָּה מָה קְוִיתִי אֲדַנִּי תוֹחַלְתִּי לָךְ הִיא.
ט) מִכָּל פִּשְׁעֵי הַצִּילֵנִי חֲרַפְתָּ נָבָל אֵל תִּשְׁיַמֵּנִי.
י) נְאֻלְמַתִּי לֹא אֶפְתַּח פִּי כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתִי.
יא) הָסֵר מֵעַלִּי נִגְעָה מִתַּגְרַת יָדְךָ אָנִי כְלִיתִי.
יב) בְּתוֹכָחוֹת עַל עֹון יִסְרָף אִישׁ וַתִּמָּס כְּעֵשׂ חַמּוּדוֹ אֶךְ הַבָּל כָּל אָדָם סָלָה.
יג) שְׁמַעָה תִפְלְתִי ה' וְשׁוֹעֲתִי הַאֲזִינָה אֵל דְּמַעַתִּי אֵל תִּחַרְשׁ כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ תוֹשָׁב כְּכָל אַבּוֹתַי.
יד) הֲשַׁע מִמֶּנִּי וְאַבְלִיגָה בְּטָרֵם אֵלָךְ וְאִינֵנִי.

המזמור מחולק לשלושה חלקים. אורכם של שני החלקים הראשונים שווה, ולעומת זאת החלק החותם את המזמור הינו ארוך יותר ובו מופיעה מסקנת המזמור. בעל המזמור מתאר סבל וכאב שנגרמו לו כתוצאה מחולי או מאויבים שייסרו אותו. בתחילת המזמור הוא נחוש בדעתו לא להתלונן, אך המאמץ להחריש את רגשותיו רק מגביר את כאבו, והוא מתחיל לדבר. לאחר הרהור בהבלותם של חיי האדם הוא מגיע למסקנה שאין לו תקווה כי אם בה', והוא פונה אליו בתפילה.

1.

מה פשר פסוק הכותרת (א)? מיהו ידיתון? עיינו בדברי הימים א **כה**, א וקראו גם את רש"י. מה הפירוש העדיף עליכם ומדוע?

רש"י תהלים פרק לט פסוק א: לידותון - שם אדם אחד מן המשוררים וגם כלי שיר היה שם ששמו ידותון ומדרש אגדה על הדתות ועל הדינין והגזרות של צרה הנגזרת על ישראל.

חלק א - ניסיונו של בעל המזמור לא להתאונן כלפי ה' (פס' ב-ד)

2.

חלקו הראשון של המזמור מתאר את החלטתו של בעל המזמור לשתוק ולא להטיח דברים קשים כלפי ה'.

א. מה הדובר החליט לעשות בפסוק ב? כיצד נוכל להבין את המילה "מחסום" המופיעה בפסוק? ומה משתמע ממילה זו על החלטת בעל המזמור?

ב. זו הפעם היחידה שמילה זו מופיעה בתנ"ך. עיינו בדברים כה, ד כיצד ניתן לפרש את המילה המקראית?

3.

המובן של הביטוי "החשיתי מטוב" בפסוק ג בעייתי, היעזרו בדברי הרד"ק וחישובו: מדוע בעל המזמור בוחר גם לא לדבר על הטוב?

רד"ק תהלים פרק לט פסוק ג: נאלמתי דומיה, נאלמתי בשתיקה. כלומר, כל כך אני שותק כאילו אני אילם. החשיתי מטוב, אפילו מִדְבָר טוב החשיתי. וכאבי נעכה, אף על פי שכאבי נעכר ונשחת אני חוסם את פי מלדבר אפילו הטוב, כדי שלא יזדמן לפי הרע מתוך צערי.

חלק ב - ההבל והכאב שבחיי האדם (פס' ה-ז)

4.

לאחר התיאורים על מצבו העגום והמיוסה, בעל המזמור מתפרץ ופונה אל ה' בקינה.

א. כיצד ניתן להבין את בקשת בעל המזמור מה' בפסוק ה? עיינו גם בבלי מסכת שבת:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף ל עמוד א: אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, הודיעני ה' קצאי! אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. ומדת ימי מה היא? - גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. ואדעה מה חדל אני - אמר לו: בשבת תמות. - אמות באחד בשבת! - אמר לו: כבר הגיע מלכות שלמה בנק, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. - אמות בערב שבת! - אמר לו: כי טוב יום בחצריך מאלף. טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנק להקריב לפני על גבי המזבח.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ב. קראו שוב את חלק א של מזמורינו, האם לאורו ניתן להבין בדרך שונה את בקשת בעל המזמור? נסו להיעזר בפסוקים בירמיהו **כה**, יא-יב המכריזים על קיצה של מלכות בבל.

5.

חלק זה של המזמור מקביל לתהילים **צ**. קראו את הפרק ונסו למצוא את המקבילות בין שני המזמורים. התמקדו בפסוקים יא-יב במזמור **צ**.

חלק ג - תקוה ותפלה לה' (פס' ח-יד)

6.

חלק זה מתחיל בתואר הפועל "ועתה" (פס' ח), שמציין את נקודת המפנה בתוך המזמור, ומכאן מופיעה מסקנת הדובה. מהי לדעתכם מסקנתו של המזמור?

7.

שימו לב שלמרות הדמיון בין פסוק י לפסוק ג, קיים פער גדול בין הפסוקים, פער המשקף את ההבדל בין חלק ג של המזמור לחלק ב.

א. לאור הבדל זה, מה המסקנה אליה הגיע הדובר בחלק השלישי?

ב. עיינו גם בפרשנותו של הרד"ק לפסוק י, האם אתם מסכימים עם פירושו?

רד"ק תהלים פרק לט פסוק י: נאלמתי לא אפתח פי כי אתה עשית, ואין לי על מי שאצעק חמס, כי לא באו לי המכאובים מיד בני אדם אלא מידך, לפיכך נאלמתי כי גם עליך אין לי לצעוק חמס כי הכל הוא סיבת פשעי.

8.

הביטוי בפסוק יג "פִּי גַר אֶנְכִי עִמָּךְ תוֹשֵׁב כְּכֹל אֲבוֹתַי" הינו תיאור יוצא דופן. להבנת משמעות הביטוי עיינו בויקרא **כה**, כג. קראו גם את פרשנותו של עמוס חכם לפסוק ונסו לחשוב מדוע משתמש בעל המזמור בתיאור זה. **עמוס חכם:** גר ותושב הוא איש שבא אל ארץ נוכריה, וחוסה בבני הארץ, והם הסכימו שישב עמם בארצם הוא ובניו אחריו, ואף על פי כן ישיבתו נחשבת לשיבת עראי, ואין הוא נעשה לאזרח הארץ, לא הוא ולא בניו אחריו, אפילו לאחר דורות רבים.

דמה המשורר את חיי האדם לשיבת עראי, שיושב גר ותושב בארץ, שהיא נחלת ה'. והדברים מיוסדים על דברי התורה: "והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי" (ויקרא **כה**, כג). וכוונת המשורר לתפלה ותחנונים: הואיל ואני נחשב כגר עמך, הושיעני בצרתי, שמחובת אדוני הארץ להגן על הגרים המצויים על אדמתם. ואף לגר אין לו אל מי לפנות בצרתו כי אם אל פטרונו שהוא חוסה בו.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

הרחבה: מתוך פירושו של עמוס חכם על ספר קהלת בסדרת דעת מקרא

מצבו של המתפלל במזמור זה דומה מאד למצבו של איוב. גם איוב שתק תחילה ונשא את ייסוריו בדומיה, ואולם לאחר מכן גברו עליו ייסוריו והתלונן, ותלונותיו נשמעו באזני רעיו כדברי חירופים וגידופים כלפי מעלה, והם חרפו את איוב על כך, ולדבר מעין זה חושש גם המשורר במזמורו.

ואף יש במזמורנו דברים דומים לתלונות איוב. כגון באיוב: מה כחי כי איחל ומה קצי כי אאריך נפשי (איוב ויא), ובמזמורנו: הודיעני ה' קצי... ועתה מה קויתי. באיוב: הלא מעט ימי וחדל (קרי) ושית (קרי) ממני ואבליגה מעט בטרם אלך ולא אשוב... (איוב י, כ-כא); ובמזמורנו: אדעה מה חדל אני הנה טפחות נתת ימי... השע ממני ואבליגה בטרם אלך ואינני. ואפשר למצוא עוד דמיונות בין לשונות איוב ללשונות מזמורנו. בייחוד יש לעמוד על כך, שגם איוב וגם משורר מזמורנו עם כל תלונותיהם מקוים לישועת ה'. איוב אומר: הן יקטלני לו איחל... גם הוא לי לישועה (איוב יג, טו-טז), ובמזמורנו: 'תוחלתי לך היא'. - ואולם יש הבדל גדול בין הלך רוחו של איוב ובין הלך רוחו של המשורר במזמורנו, שאיוב מכחיש שייסוריו באו בחטאיו, ועל כן אינו מתחנן כלפי מעלה, אלא תובע צדק. ואלו המשורר במזמורנו, מודה בעקר הדבר, שהייסורים שבאו עליו ובאים על כל אדם, הם גמול על המעשים הרעים, ואף על פי כן הוא בא בתלונה כלפי מעלה, משום שבעצם הדבר שגוף האדם, שהיה תחלה בריא וחמוד, נשחת כה מהר בגלל חטאיו, יש הוכחה לאפסות ערכו של האדם. וקצר חייו של האדם וגורלו הרע, שהוא טורח ועוזב את רכושו אשר טרח בו לאחרים, הם היסוד לטענתו, שייסוריו של האדם כבדים מדי, אפילו באו לכפר על ענשו. ואמנם גם בדברי איוב אפשר למצוא רמזים לטענה ממין זה, שאפילו נודה שהייסורים הם עונש על חטאי האדם, עדין יש מקום לתלונה, שלפי אפסות ערכו של האדם אין זה מן הצדק לייסר את האדם בייסורים קשים כאלה. - נמצא שמזמורנו הולך בתלונותיו בשיטת תלונות איוב מבלי שיטען טענה קיצונית כדוגמת טענת איוב, שלא חטא מעולם. - אין אנו דנים בשאלה, אם ספר איוב קדם למזמורנו, או מזמורנו קדם לספר איוב. כוונתנו רק להעמיד את הלך הרוח של משורר מזמורנו מול הלך הרוח של מחבר ספר איוב.

עוד יש לעמוד על הדמיון בין דברי מזמורנו על ההבל של כל אדם לבין הרהורי קהלת האומר: הבל הבלים הכל הבל. וגם כאן יש לעמוד על ההבדל בין הלך הרוח של משוררנו, ובין הלך הרוח של קהלת. שמשוררנו מתוך ייסוריו הוא אומר: 'אך כל הבל כל אדם', ואלו קהלת בא למסקנה 'הכל הבל', מתוך שהיה מתענג על רב טובה. כבר בארנו בפרוש שהמשורר מניח ביסוד תלונותיו את דברי התורה על האדם שנברא בצלם ועל בני ישראל נוחלי הארץ שהם גרים ותושבים. נמצא שבמזמור זה נארגו ביחד שברי התורה עם תלונות מעין תלונות איוב והגיונות מעין הגיונות קהלת, ונצטרפו לתפלת שועה של חולה הזועק על ייסוריו ומכאוביו.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555